

Мета та завдання дослідження. Дана стаття має на меті розкрити методичні основи проведення культурологічної роботи в ЗСУ як чинника формування високого морально–психологічного стану війська. Основним завданням є аналіз протиріч, перспектив та сучасних поглядів на місце та роль культурологічної роботи в системі морально–психологічного забезпечення українського війська та її методичну складову [1–4].

Розкриваючи методичні основи культурологічної роботи в (Збройних силах України) ЗСУ слід розпочати із **засобів ідейного та емоціонального впливу** в культурологічній роботі. Під засобами ідейного й емоціонального впливу в культурологічній роботі розуміють визначені джерела і фактори цілеспрямованого впливу на психіку людини. Ці засоби постійно розвиваються й удосконалюються, що значно впливає на підвищення ефективності їх використання [11]. До засобів ідейного й емоційного впливу відносяться усна, друкована, наочна пропаганда й агітація, мистецтво, наука, радіомовлення та телебачення. Засоби ідейного й емоціонального впливу та технічні засоби інформації можуть бути використані як автономно, так і спільно. Вагомим засобом ідейного й емоціонального впливу є **живе слово** – сильна й незмінна зброя. Воно складає основу усної пропаганди й агітації. В перекладі «пропагувати» – означає розповсюджувати знання, ідеї, погляди, теорії. Зміст пропаганди – розповсюджувати, передавати національні ідеї, зробити їх надбанням людей. Живе слово було й залишається найдоступнішим та образним засобом усної пропаганди у військовому підрозділі [9, с. 276–478]. Усна пропаганда й агітація має велике значення в сучасних умовах військового протистояння. Це зобов'язує командирів та офіцерів морально–психологічного забезпечення тісно пов'язувати пропагандистську та культурологічну роботу з конкретними бойовим завданням. **Періодична преса** є важливим засобом ідейного й емоційного впливу та національного виховання, формування гармонійного розвитку особистості. Газети й журнали, які надходять у військові частини, особливо в зоні бойових дій на Сході нашої держави, широко висвітлюють явища та події міжнародного життя, пропагують передовий досвід й надають суттєву допомогу в організації навчальної, виховної роботи з воїнами, мобілізації їх на успішне виконання завдань та укріплення оборонної могутності держави. На сторінках періодичної преси роз'яснюється політика держави, сутність й вимоги Конституції України, преса допомагає глибоко усвідомити військовий обов'язок, вимоги військової присяги й статутів, пропагує політичні й військові знання, передовий досвід ведення бойових дій та знайомить із досягненнями в галузях науки, техніки, літератури, мистецтва й спорту. Періодичні видання включають у себе газети, журнали, інформаційні бюлетені, в тому числі рукописні й стінні [12, с. 23–27, 31–36]. Організатори культурологічної роботи повинні володіти методикою й навичками активного використання періодичних видань у процесі виховання й освіти воїнів та членів сімей військовослужбовців. Особливо ефективними, на нашу думку, є **засоби наочної агітації й пропаганди**, які покликані у яскравій, ідейно–змістовній й художній формі доводити політику держави, її ідеї, заклики до свідомості військовослужбовців, тим самим сприяти

УДК 374.2:355.233(075.8)

Голик М. М.,

кандидат історичних наук, доцент,
полковник запасу, доцент кафедри гуманітарних
наук, Національна Академія сухопутних військ ім.
гетьмана П. Сагайдачного (Україна, Львів),
mycolca@gmail.com

Лівінська Ю. Г.,

капітан, асистент кафедри МПЗ діяльності військ
НАСВ, Національна Академія сухопутних військ ім.
гетьмана П. Сагайдачного (Україна, Львів),
mycolca@gmail.com

Методичні основи культурологічної роботи в Збройних силах України

Стаття присвячена філософським проблемам знання природи та методичній основі культурологічної роботи її місця та ролі в Збройних силах України.

Ключові слова: Збройні сили України, культура, культурологія, культурологічна робота, морально–психологічне забезпечення.

У сучасних умовах перед українською армією постає актуальне питання зміцнення морального духу, психологічного стану та міцної військової дисципліни в часи активного протистояння російській військовій навалі. Саме культурологічна робота і є одним із напрямів інформаційно–пропагандистського забезпечення діяльності сучасних Збройних сил України та невід'ємною складовою морально–психологічного забезпечення.

Проблему культурологічного виховання в Збройних силах України досліджували В. І. Темко, А. Л. Пап'янян, С. М. Станіславчук, М. П. Козирев, О. В. Бойко, А. М. Романишин, М. М. Голик, Г. М. Шевкун та інші. Проблеми методики, методології, змісту, сутності, методів та засобів організації культурно–просвітницької роботи так чи інакше потрапляли в поле зору науковців–дослідників. Частину із них (В. А. Ремізов, В. І. Анікович, Б. Г. Комський, Є. В. Кирпич, А. В. Осипенко, В. І. Анікович, І. М. Подобед) вже не можна використати в силу ідеологічних штамів.

розвитку їх суспільно–політичної й військової активності. Наочна агітація має великі можливості впливу на розум й серця військовослужбовців, мобілізації їх на успішне рішення проблем державотворення. Постійна турбота про ідейний зміст, цілеспрямованість, актуальність, конкретність, оперативність, яскраву форму, продумане розміщення, вмiле використання наочної агітації – обов'язок кожного командира, обов'язок усіх організаторів культурологічної роботи [11].

Духовним засобом впливу є **мистецтво** – це одна з форм суспільної свідомості, практично – духовного засвоєння світу. Розкриваючи через художні образи сутності явищ й подій, характер суспільних стосунків, прагнення людей, їх переконаність, поєднання дій й протидіє в різних життєвих умовах, автор твору мистецтва тим самим здійснює образне відкриття правди. Виховна роль мистецтва здійснюється через складний процес ідейно–естетичного впливу на людину. Мистецтво тісно пов'язане з політикою, мораллю та іншими формами ідеології [26, с. 54–65]. Важливим засобом впливу є **художня література** – один з основних видів мистецтва, являє собою могутній засіб ідейного впливу, морального й естетичного виховання воїнів. Вона вливає на людину з великою силою ідейності та правдивістю художніх образів. Література є сильним засобом естетичного впливу, вона виховує почуття прекрасного та цікавого [15, с. 276–286]. Доступним засобом впливу для всіх є **кіномистецтво** – як і театр, синтезує у собі художню літературу, образотворче мистецтво, музику, й т.п., та ще додає притаманні тільки кінематографу засоби виразності [7]. Яскравим засобом впливу є **музика**, вона відноситься до числа найбільш популярних серед воїнів видів мистецтва. Специфіка виразності її можливостей й різноманітних прийомів дозволяє композиторам відображати важливі суспільні події, думки й почуття людей, красу природи, велич ратного подвигу. У музиці втілюються найбільш яскраві риси національного характеру й культури народу. У всі часи музика була й залишається незмінним засобом підвищення морального духу людей у боротьбі за високі ідеали. Музика здатна викликати вогонь із хороброго серця, покликати на подвиг, до великих творинь [7; 11]. Наступним засобом є **образотворче мистецтво** – засіб ідейного й емоційного впливу, який об'єднує скульптуру, живопис, графіку, надає глядачу можливість необмеженого за тривалістю сприймання наочної зображення світу, якого ми бачимо. Образотворче мистецтво висвітлює різні події у житті воїнів, використовується у повсякденній виховній роботі та при естетичному оформленні народознавчих світлиць, музеїв бойової слави, закладів культури та ін... [7; 11]. Теоретичним засобом впливу на духовний світ військовослужбовців є **наука** – це сфера людської діяльності, функціями якої є відпрацювання й теоретична систематизація об'єктивних знань про дійсність. Наука вивчає сутність речей, висвітлює внутрішні причини подій й процесів, їх закономірності. Наука дає вірне уявлення про навколишнє середовище, вона поширює кругозір воїнів, допомагає формуванню свого погляду на світ [17]. Активне використання у культурологічній роботі наукових розробок та результатів досліджень допоможе формуванню в особового складу кругозору, високих морально–психологічних якостей, любові до Батьківщини, відданості нації, розуміння військового

обов'язку, характеру й зрозуміння вимог сучасної війни, бажання удосконалити свою військову майстерність. Доступним засобом для всіх військовиків є **радіомовлення й телебачення**, які є ефективним засобом ідейного й емоційного впливу на військовослужбовців. Різноманітними є призначення й суспільні функції радіомовлення та телебачення. Вони є оперативними інформаторами про події у житті держави та за її межами, пропагандистами ідеї нації, вихователями слухачів й глядачів на високих естетичних ідеалах, колективними організаторами [14, с. 51–64]. Радіомовлення й телебачення відіграють важливу роль у житті Збройних Сил. В їх передачах широко висвітлюються питання історії й соціального призначення армії, різні аспекти військової служби [14]. Отже, культурологічна робота, має великий арсенал засобів ідейного та емоційного впливу, до якого відносяться: наука, живе слово, періодичні видання, наочна агітація та пропаганда, види та жанри мистецтва, технічні засоби, радіомовлення та телебачення; може ефективно впливати на формування та задоволення духовних, культурних, естетичних потреб військовослужбовців та їх морально–психологічний стан.

Культурологічна робота має великий арсенал **форм** це зумовлено специфікою військової діяльності та психологічними особливостями військових колективів. Форми культурологічної роботи були створені практикою, під час історичного розвитку суспільства. В подальшому ці форми були теоретично обґрунтовані науковцями. Тому необхідно звернутися до історичних джерел національної культури, бойових традицій українського війська, методики організації культурно–освітньої роботи в армії у період визволених змагань першої чверті ХХ століття. Ці приклади мужності, творчих пошуків, мудрості та турботи про українське вояцтво є цінним джерелом й прикладом, завдяки якому є можливість організувати ефективну культурологічну роботу у Збройних Силах України в сучасних умовах, в умовах неоголошеної війни.

Аналіз історичних та наукових джерел дозволяє нам визначити найбільш ефективні форми культурологічної роботи в Збройних Сил України.

Під **формою** розуміють *спосіб існування змісту, його внутрішня структура, організація і зовнішній вираз* [6, с. 1328]. В культурологічній роботі під **формою** розуміють певний спосіб організації людей та поєднання різних засобів і методів впливу з метою відбору й подачі матеріалу, який складає основу змісту та ідейно–тематичного задуму заходу. Форми культурологічної роботи поділяються на індивідуальні, групові та масові, а також на комплексні й не комплексні. *Індивідуальні форми* – це в основному організація самодіяльної творчості людей. *Групові форми* – це клуби за інтересами, різноманітні гуртки, об'єднання, розраховані на залучення невеликих груп військовослужбовців. *Масові форми* – це тематичні вечори, клуб веселих та кмітливих, літературно–музичні композиції, зустрічі, лекторії, мітинги, публічні лекції, вечори відпочинку, фестивалі, культурно–спортивні свята, ритуальні заходи і т.д. Вони розраховані на масове проведення заходів. *Комплексні форми* характеризуються складною структурою, різноманітним застосуванням засобів і методів. До них відносяться: тематичні вечори, усні журнали, університети українознавства, вечори відпочинку і т.д.

Некомплексні форми – це форми, в яких зміст розкривається переважно за допомогою одного засобу й одного методу. Наприклад : виступ, бесіда, лекція, зустріч, диспут [5–8; 11; 14]. У військах і на флоті склались певні традиційні форми культурологічного виховання. Однією із важливих форма виховної, педагогічної та культурологічної роботи є *лекція*. В залежності від змісту й завдань, лекція може бути навчальною, інформаційною, агітаційною, культурно–просвітницькою та ін. Для проведення культурно–просвітницької роботи необхідно використовувати лекції культурологічного спрямування. Такі лекції допомагають воїнам глибше розібратися в окремих теоретичних питаннях, мобілізуватися на вирішення конкретного завдання. Наступна форма – *колективна бесіда*, найбільш розповсюджена оперативна гнучка форма культурологічної роботи. Вона розрахована на те, щоб спонукати воїнів до зацікавленості конкретним питанням. Колективна бесіда проводиться з різними категоріями військовослужбовців. Досвід вчить, що найбільш ефективні бесіди у невеликих за чисельністю підрозділах, перед усім: у відділенні, екіпажі, взводі. Важлива форма – *це святкування державних та військово–професійних свят* – доволі цікава форма проведення культурологічної роботи з особовим складом. Вона вже стала традиційною у практиці завдяки можливості здійснювати глибокий вплив на свідомість і почуття воїнів та виховання у них потрібних морально–бойових якостей. Проведення святкових і тематичних заходів передбачає значну підготовчу роботу із залученням чималої кількості людей. Організація святкових і тематичних заходів повинна бути пов’язана з планом виховної роботи та завданнями, які вирішує військова частина, виходячи з актуальних вимог, а також побажань воїнів [11]. Наступна форма – *це вікторина* – змагання між воїнами (групами) на інтелектуальність та уміння швидко думати, що виявляється у відповідях на питання (усних або письмових). Тематика й способи проведення вікторин можуть бути різноманітними. Виходячи з відповідно обраної теми, вікторина може бути проведена як агітаційно–масовий захід. При підготовці вікторини необхідно добре продумати й обрати тему, розробити питання, забезпечити воїнів відповідною літературою й посібниками, визначити критерії оцінки на відповіді, продумати визначення та заохочення переможців. Черговою формою є *тематичний вечір (ранок)* – дійова форма масової клубної роботи, яка виражає певний зміст у його тематичному й сюжетно–організаційному поєднанні. На ньому, в обумовленій сценарієм послідовності, розкривається життєва проблема, яка відповідає суспільним інтересам і спонукає військовослужбовців до зразкового виконання військового обов’язку. Основними специфічними рисами тематичного вечора є: публіцистичність, документально–художня образність матеріалу, наявність чітко вираженого сюжету, композиційно–сценічна дія, лірична розповідь. За характером зміст тематичного вечора поділяється на суспільно–політичний, науково–просвітницький, морально–етичний. В умовах Збройних Сил усі вони носять військову спрямованість [5; 7; 11]. Наступна форма, *вечір питань та відповідей* – це масова форма культурологічної роботи. вона передбачає попередній

збір актуальних питань та публічне заслуховування відповідей на них, які дають фахівці. Методика проведення й підготовки вечорів питань і відповідей потребує підготовки та залучення клубного активу, офіцерів керівної ланки управління. Вечір можна завершити демонстрацією документального або художнього кінофільмів [7; 11]. Часто розповсюджена форма, *усний журнал* – це комплексна форма масової культурологічної роботи, яка являє собою періодичну інформацію про важливі події у державі та за кордоном, що висвітлюється у вигляді послідовного представлення аудиторії усних повідомлень, які підкріплюються художньою ілюстрацією. Зміст усного журналу структурно може складатись зі сторінок. при цьому кількість сторінок, які відрізняються направленістю інформації, не повинна перевищувати більше п’яти. тривалість журналу 1,5 – 2 години. За характером змісту усні журнали поділяються на оглядові і тематичні. Програма оглядового усного журналу передбачає інформацію з різних областей знань. Зміст усного журналу тематичного плану складається з повідомлень, пов’язаних з однією темою. Усі види усних журналів, як правило, мають постійні назви. Наприклад: «Навини дня», «Наука та життя», «На бойовому посту», «Десантник», «Автомобіліст», «По рідній країні» та інші. Наступна форма, *читацька конференція* – одна з найбільш ефективних форм пропаганди літератури. У частині є всі можливості для того, щоб воїни систематично читали книги, розширювали свій кругозір. Читацька конференція допомагає розширенню культурного кругозору воїнів, прапорщиків та офіцерів, пробуджує в них інтерес до читання політичної, художньої літератури, розвиває навички самостійної роботи над книгою, допомагає формуванню високих ідейно–емоційних переконань, естетичних смаків. Робота з читачами проводиться в бібліотеках, клубах, народознавчих світлицях. Наступна форма, *диспут* – це публічна суперечка на наукову, літературну, релігійну або суспільно важливу тему з морально–естетичних питань. метою диспуту є напрацювання в особового складу вірного розуміння тих або інших проблем. Учасники диспуту порівнюють свої погляди з іншими. у клубних диспутах ведеться пошук найбільш вірної суспільної точки зору, відкидається те, що не ґрунтується на досягненнях науки, моралі й етики [10]. *Вечір шанування*. у практиці клубної роботи отримали широке розповсюдження. В основі вечора шанування лежить висвітлення передового досвіду фахівців військової справи, кращих відділень, екіпажів, взводів, рот, військовослужбовців, які були відзначились на польових навчаннях, бойових діях, нагороджених орденами й медалями та інше [14]. Вечір шанування починається з моменту появи його учасників. Необхідно продумати атмосферу спілкування, передбачити музичне оформлення, привітання, експозиції, зустріті запрошених та членів їх сімей. Зрозуміло, що треба творчо підходити до проведення вечора, використовувати всі засоби морального, естетичного, ідейного впливу. Наступна форма – *вечір відпочинку* – це комплекс різних розваг, масових ігор, виступів художніх колективів, об’єднаних сюжетно й тематично [11; 14]. Сценарій вечора, у відповідності до його теми, визначає послідовність елементів, їх зміст і форму, поєднання

пізнавального й розважального, серйозного й веселого. Кожен вечір відпочинку повинен бути своєрідним і неповторним. Неодмінною умовою є його високі ідейні й емоційне звучання, активне спілкування учасників, простота взаємовідносин. Наступна форма – це *концерти самодіяльної художньої творчості*. На нашу думку, одним із яскравих засобів задоволення духовних й культурних потреб, виявленням і розвитку художньо-творчих здібностей, пропаганди мистецтва. За роки незалежного існування України у військових частинах почала свою творчу працю військової театри, хори, оркестри, ансамблі пісні й танцю, хореографічні та інші самодіяльні колективи. Це свідчить про високу культуру особового складу Збройних Сил України та постійний розвиток художньо-творчих здібностей військово-службовців. Останнім етапом в роботі колективів художньої самодіяльності є концертні виступи. Основою формування тематичної концертної програми є висока ідейна цілеспрямованість й режисерський задум, які дозволяють з найбільшою повнотою розкрити художню образність програми. При цьому враховується специфіка всіх жанрів, які виконуються під час концерту та особливості психології воїнів [14; 17; 18].

Отже, підводячи підсумок вищезазначеному, необхідно звернути увагу на те, що під засобами ідейного й емоціонального впливу в культурологічній роботі розуміють визначені джерела і фактори цілеспрямованого впливу на психіку людини. Форми культурологічної роботи відповідають проведеному раніше аналізу духовних потреб військовослужбовців, враховують сучасний стан Збройних Сил України і володіють ознаками системної цілісності оскільки постають необхідними і достатніми з огляду на охоплення ними як основних потреб військовослужбовців, так і основних завдань їхньої діяльності. Розглянуті форми та засобами ідейного та емоціонального впливу які становлять методичну основу культурологічної роботи, дають можливість ефективного проведення культурологічної роботи в ЗСУ з метою емоційної насолоди, духовного задоволення та зміцнення морально-психологічного стану наших військ.

Список використаних джерел

1. Конституція України.
2. Наказ Міністерства оборони України від 31.12.1999 року №412 «Про Кодекс честі офіцера Збройних Сил України».
3. Наказ НГШ ЗСУ №109 від 14.03.2016 р. «Про затвердження тимчасової настанови з морально-психологічного забезпечення підготовки та застосування ЗСУ».
4. Наказ НГШ ЗСУ №4 від 04.01.2017 р. «Про затвердження інструкції з організації інформаційно-пропагандистського забезпечення у ЗСУ».
5. Бойко О. В., Голик М. М., Романишин А. М. Військове навчання і виховання: навчально-методичний посібник / Бойко О. В., Голик М. М., Романишин А. М. – Львів: ЛІСВ, 2007. – 153 с.
6. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2002. – 1440 с.
7. Козирев М. П. Місце культурно-просвітницької роботи у вихованні воїнів / Козирев М. П. Збірка наукових праць. – Львів, 1995. – С.59–71.
8. Катиренчук Б. А. Культурологічна підготовка сучасних фахівців військової справи (на прикладі Військового інституту при Державному університеті «Львівська політехніка»). Діалог культур: Україна у світовому контексті // Мистецтво і освіта. Збірка наукових праць. – Львів, 1998. – Вип.3. – С.55–64.

9. Карнегі Д. Как выработать уверенность в себе и влиять на людей, выступая публично / Карнеги Д. – Минск: Изд-во «СЛК», 1995. – 704 с.

10. Левченко А. Наукова конференція як одна із форм семінару // Армія України. – 2001. – 3 лип.

11. Мосов С. П. Філософія і методологічні проблеми воєнної теорії та практики / Мосов С. П. – К.: НАОУ, 2006. – 308 с.

12. Москаленко А. Вступ до журналістики / Москаленко А. Підруч. – К.: Наук. думка, 1997. – 231 с.

13. Папійан А. Л. Збройні сили України двадцятого століття / Папійан А. Л. – Львів: ВІНУ «Львівська політехніка», 1999. – С.95–127.

14. Папійан А. Використання технічних засобів в процесі виховання військовослужбовців / Папійан А. Л. Збірка наукових праць. – Львів: ВВП ДУ «Львів. Політехніка», 1996. – Вип.2. – С.60–67.

15. Панасюк К. В. Роль літератури у формуванні особистості / Панасюк К. В. Виховна робота в Збройних Силах України: (Навч.-метод. посібник). – Львів, 1999.

16. Про відродження історико-культурних і господарських традицій українського козацтва: Указ Президента України. Військо України. – 1995. – №1–2. – С.18.

17. Програма «Військова освіта» («Збройні Сили України XXI століття») // Народна Армія. – 1995. – 23 берез.

18. Станіславчук С. М. Культурно-просвітницька робота в ЗСУ (соціально-філософський аналіз): дис. ... канд. філос. наук: 09.00.03. Львівський НУ ім. І. Франка. – Львів, 2004. – 19 с.

19. Слюсаренко А. В., Голик М. М., Гула Р. В., Глов О. Л., Щурко О. М. / Слюсаренко А. В., Голик М. М., Гула Р. В., Глов О. Л., Щурко О. М. Християнська мораль та військовий обов'язок. – Львів: АСВ, 2012. – С.6–112.

20. Соціально-політичний словник-довідник / авт. колектив: М. Іщенко, В. Андрущенко, М. Титарчук, П. Маленко. – Черкаси: Відлуння, 1999. – 303 с.

21. Темко В. Головні напрями культурно-виховної роботи у Збройних Силах України // Народна армія. – 1996. – 18 трав.

22. Фартушний А. Обов'язок захисту Батьківщини в контексті української національної ідеї / Фартушний А. Військово-науковий вісник. – Львів: Військ. ін-т Нац. ун-ту, «Львів. Політехніка», 2000. – Вип.2. – С.144–154.

23. Ходань О. Л. Корпоративна культура офіцера / Ходань О. Л. – Харків: Національна академія Державної прикордонної служби України, 2009. – 123 с.

24. Г. М. Шевкун, Т. Л. Грицевич, І. М. Гузенко Військово-службовцю про культуру поведінки: навчальний посібник / Г. М. Шевкун, Т. Л. Грицевич, І. М. Гузенко. – Львів: АСВ, 2014. – 135 с.

25. Шевкун Г. М. Військовий етикет / Шевкун Г. М. Навчально-методичний посібник. – Львів: ЛВІ, 2006. – 82 с.

26. Шевкун Г. М. Естетичне виховання військовослужбовців / Шевкун Г. М. Виховна робота в Збройних Силах України: (Навч. метод. посібник). – Львів, 1999.

References

1. Konstytucija Ukrai'ny.
2. Nakaz Ministerstva obrony Ukrai'ny vid 31.12.1999 roku №412 «Pro Kodeks chesti oficera Zbrojnyh Syl Ukrai'ny».
3. Nakaz NGSh ZSU №109 vid 14.03.2016 r. «Pro zatverdzhennja tymchasovoi' nastanovy z moral'no-psychologichnogo zabezpechennja pidgotovky ta zastosuvannja ZSU».
4. Nakaz NGSh ZSU №4 vid 04.01.2017 r. «Pro zatverdzhennja instrukcii' z organizacii' informacijno-propagandyst'skogo zabezpechennja u ZSU».
5. Bojko O. V., Golyk M. M., Romanishyn A. M. Vijs'kove navchannja i vyhovannja: navchal'no-metodychnyj posibnyk / Bojko O. V., Golyk M. M., Romanishyn A. M. – L'viv: LISV, 2007. – 153 s.
6. Velykyj tлумachnyj slovnyk suchasnoi' ukrai'ns'koi' movy / uklad. i golov. red. V. T. Busel. – K.; Irpin': VTF «Perun», 2002. – 1440 s.
7. Kozyrjev M. P. Miscе kul'turno-prosvitnyts'koi' roboty u vyhovanni voi'viv / Kozyrjev M. P. Zbirka naukovykh prac'. – L'viv, 1995. – S.59–71.
8. Katyrenchuk B. A. Kul'turologichna pidgotovka suchasnyh fahivciv vijs'kovoi' spravy (na prykladi Vijs'kovogo instytutu pry Derzhavnomu universyteni «L'viv'ska politehnika»). Dialog kul'tur:

Ukrai'na u svitovomu konteksti // Mystectvo i osvita. Zbirka naukovykh prac'. – L'viv, 1998. – Vyp.3. – S.55–64.

9. Karnegi D. Kak vyrabatyvat' uverennost' v sebe i vliyat' na ljudej, vystupajaja publicjno / Karnegi D. – Minsk: Izd-vo «SLK», 1995. – 704 s.

10. Levchenko A. Naukova konferencija jak odna iz form seminaru // Armija Ukrai'ny. – 2001. – 3 lyp.

11. Mosov S. P. Filosofija i metodologichni problemy vojennoi' teorii' ta praktyky / Mosov S. P. – K.: NAOU, 2006. – 308 s.

12. Moskalenko A. Vstup do zhurnalistyky / Moskalenko A. Pidruch. – K.: Nauk. dumka, 1997. – 231 s.

13. Papikjan A. L. Zbrojni syly Ukrai'ny dvadcatjatoho stolittja / Papikjan A. L. – L'viv: VI NU «L'vivs'ka politehnika», 1999. – S.95–127.

14. Papikjan A. Vykorystannja tehnicnykh zasobiv v procesi vyhovannja vijs'kovosluzhbovciv / Papikjan A. L. Zbirka naukovykh prac'. – L'viv: VVP DU «Liviv. Politehnika», 1996. – Vyp.2. – S.60–67.

15. Panasjuk K. V. Rol' literatury u formuvanni osobystosti / Panasjuk K. V. Vyhovna robota v Zbrojnyh Sylah Ukrai'ny: (Navch.–metod. posibnyk). – L'viv, 1999.

16. Pro vidrodzhennja istoryko–kul'turnykh i gospodars'kykh tradycij ukrai'ns'kogo kozactva: Ukaz Prezydenta Ukrai'ny. Vijs'ko Ukrai'ny. – 1995. – №1–2. – S.18.

17. Programa «Vijs'kova osvita» («Zbrojni Syly Ukrai'ny XXI stolittja») // Narodna Armija. – 1995. – 23 berez.

18. Stanislavchuk S. M. Kul'turno–prosvitnyč'ka robota v ZSU (social'no–filosofs'kyj analiz): dys. ...kand. filos. nauk: 09.00.03. L'vivs'kyj NU im. I. Franka. – L'viv, 2004. – 19 s.

19. Sljusarenko A. V., Golyk M. M., Gula R. V., Glotov O. L., Shhurko O. M. / Sljusarenko A. V., Golyk M. M., Gula R. V., Glotov O. L., Shhurko O. M. Hrystyjans'ka moral' ta vijs'kovyj obov'jazok. – L'viv: ASV, 2012. – S.6–112.

20. Social'no–politychnyj slovnyk–dovidnyk / avt. kolektyv: M. Ishhenko, V. Andrushenko, M. Tytarchuk, P. Malenko. – Cherkasy: Vidlunnja, 1999. – 303 s.

21. Temko V. Golovni naprjamky kul'turno–vyhovnoi' roboty u Zbrojnyh Sylah Ukrai'ny // Narodna armija. – 1996. – 18 trav.

22. Fartushnyj A. Obov'jazok zahystu Bat'kivshhyny v konteksti ukrai'ns'koi' nacional'noi' ideji' / Fartushnyj A. Vijs'kovo–naukovyj visnyk. – L'viv: Vijs'k. in–t Nac. un–tu, «L'viv. Politehnika», 2000. – Vyp.2. – S.144–154.

23. Hodan' O. L. Korporatyvna kul'tura oficera / Hodan' O. L. – Harkiv: Nacional'na akademija Derzhavnoi' prykordonnoi' sluzhby Ukrai'ny, 2009. – 123 s.

24. G. M. Shevkun, T. L. Grycevykh, I. M. Guzenko Vijs'kovosluzhbovcju pro kul'turu povedinky: navchal'nyj posibnyk / G. M. Shevkun, T. L. Grycevykh, I. M. Guzenko. – L'viv: ASV, 2014. – 135 s.

25. Shevkun G. M. Vijs'kovyj etyket / Shevkun G. M. Navchal'no–metodychnyj posibnyk. – L'viv: LVI, 2006. – 82 s.

26. Shevkun G. M. Estetyčne vyhovannja vijs'kovosluzhbovciv / Shevkun G. M. Vyhovna robota v Zbrojnyh Sylah Ukrai'ny: (Navch. metod. posibnyk). – L'viv, 1999.

Golik M. M., Ph.D. in History, Associate Professor, Colonel of the Reserve, Associate Professor of the Department of Humanities, National Academy of Land Forces named after Hetman P. Sagaidachnogo (Ukraine, Lviv), mycolca@gmail.com

Livinskaya Yu. G., captain, assistant of the department of the Ministry of Defense of the activities of the forces of the NASA, National Academy of Land Forces named after Hetman P. Sagaidachnogo (Ukraine, Lviv), mycolca@gmail.com

Methodical bases of cultural work in the Armed Forces of Ukraine

The article is sanctified to the philosophical problems of knowledge of nature and methodical basis of culturological work of her place and role in Armed forces of Ukraine.

Keywords: Armed forces of Ukraine, culture, in a civilized manner–elucidative work, morally–psychological providing.